Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerlendirme Amaçlı Uygulamalarının Etik İlkeler Açısından İncelenmesi

Raziye Günay Bilaloğlu
Çukurova Üniversitesi

Mehmet Güney
Harran Üniversitesi

Emin Yorgun
Şırnak Üniversitesi

Problem Durumu

Çocuk haklarına saygıyı merkeze alan tüm çağdaş toplumlarda okul öncesi eğitimin etik ilkelere uygunluğu büyük bir öneme sahiptir. Okul öncesi öğretmenlerinin etik ilkeler doğrultusunda hareket etmesi, sadece yasal yükümlülükleri yerine getirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumun daha adil ve insan haklarına saygılı bireylerin yetişmesine de katkı sağlamaktadır. Etik ilkeler, öğrenci-öğretmen ilişkisinden başlayarak, yönetimden ailelerle iletişime kadar birçok farklı boyutta rol oynamaktadır.

Okul öncesi eğitimin tüm aşamalarında olduğu gibi değerlendirmenin de etik ilkelere uygun gerçekleştirilmesi hem hukuki hem de vicdani bir zorunluluktur (Haynes, 2002; Koç, 2010; Aydın, 2016). Çeşitli kurum ve kuruluşlar ile bazı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak etik ilkelerin benzer bir şekilde sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda profesyonellik, hizmette sorumluluk, adalet, eşitlik, ayrım yapmama, çocuk haklarına saygı, ebeveyn izni, sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması, dürüstlük, doğruluk, güven, tarafsızlık, mesleki bağlılık ve sürekli gelişme, saygı ve kaynakların etkin kullanımı gibi etik ilkeler ön plana çıkmaktadır (NEA, 2018; National Research Council, 2008; Snow ve Van Hemel; 2008; Aydın, 2002; Posada, 2004; UNİCEF, 2002). Ayrıca değerlendirmede kullanılan yöntem ve teknikler, çocuğun bireysel özelliklerine, ilgi alanlarına ve gelişim düzeyine uygun olmalıdır. Bununla birlikte değerlendirmede kültürel farklılıkları da dikkate almak önemli bir etik sorumluluktur.

Etik ilkelere uygun bir değerlendirme, geçerli ve güvenilir değerlendirmeyi sağlamakta; çocuğun öğrenme ihtiyaçlarını doğru bir şekilde saptamakta ve bireyselleştirmeye imkân sağlamaktadır (Meisels ve Atkins-Burnett, 2000). Çocuğun aktif katılımını sağlamak, kendini ifade etme özgürlüğünü desteklemek, çocuk haklarına saygıyı ve adil bir yaklaşımı benimsemek hiç şüphesiz etik davranış ve sorumluluklara uymak ile mümkündür. Bu bağlamda okul öncesi öğretmenlerinin değerlendirme çalışmalarını etik ilkeler açısından ele almak önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yapılan alanyazın taramasında ulaşılabilen çalışmalar arasında okul öncesi öğretmenlerinin değerlendirme amaçlı uygulamalarının etik ilkeler açısında incelenmesi konusunda bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle okul öncesi öğretmenlerin değerlendirme amaçlı uygulamalarının etik ilkeler açısından incelenmesi önemli görülmüştür.

Bu araştırmanın amacı okul öncesi öğretmenlerinin değerlendirme amaçlı uygulamalarının etik ilkeler açısından incelenmesidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul öncesi öğretmenleri, değerlendirme sürecinde etik ilkeleri nasıl tanımlamaktadır?
2. Okul öncesi öğretmenleri, değerlendirme sürecinde hangi etik ilkeleri göz önünde bulundurmaktadır?
3. Okul öncesi öğretmenleri değerlendirme sürecinde hangi etik ilkeleri ihlal etmektedir ve bu ihlallerin sebepleri nelerdir?
4. Okul öncesi öğretmenlerinin değerlendirmede etik ilkelere uyma konusunda karşılaştığı zorluklar / sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli: Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim, farkında olduğumuz olgular hakkında derinlemesine ve ayrıntılı bilgi sahibi olmamızı sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin değerlendirme çalışmalarını etik ilkeler açısından ele alarak derinlemesine bilgiye ulaşmayı hedeflediğinden olgu bilim deseni kullanılmıştır.

Çalışma Grubu: Araştırmanın çalışma grubu, Şanlıurfa ilinde görev yapmakta olan okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada amaçsal örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesi kullanılmıştır. Bu kapsamda çalışma grubuna dahil edilen öğretmenler, farklı değişkenlere (cinsiyet, yaş, kıdem, mezun olunan üniversite/program, eğitim türü, lisansüstü eğitim durumu, hizmet süresi, görev yeri, kurum türü) göre seçilerek maksimum çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Aracı: Araştırmanın verilerini toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından ilgili alanyazından hareketle oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, belirli soruların önce hazırlandığı ancak gerektiğinde katılımcılara yeni sorular sorulabilecek görüşme türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yarı yapılandırılmış görüşme formunda, yapılan değerlendirmelerin sıklığı, değerlendirmede kullanılan yöntem ve teknikler, değerlendirmelerin hangi amaçlarla yapıldığı, değerlendirme sonuçlarının kimlerle paylaşıldığı, değerlendirmede dikkat edilen etik ilkeler, değerlendirmede hangi etik ilkelerin nasıl ihlal edildiği, yaşanan zorluklar ve önerilere ilişkin sorular yer almaktadır. Okul

öncesi öğretmenleriyle yapılan görüşmeler gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin izni alınarak yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler, ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi: Bu çalışmanın veri analizi, içerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilecektir. İçerik analizi için MAXQDA analiz programı kullanılacaktır. Merriam'a (2013) göre içerik analizi tümevarımsal bir süreci içermelidir. Bu nedenle, bu çalışmanın veri analizi sürecinde ilk olarak öğretmenlerden alınan görüşlerin MAXQDA20 programına transkripti gerçekleştirilecek, ardından tümevarımsal bir yaklaşımla toplanan verilerden kategoriler oluşturulacak, kategoriler ve veriler sınıflandırılacak, daha sonrasında da isimlendirilerek temalara ulaşılacaktır.

Beklenen/Geçici Sonuçlar

Araştırmada veri toplama ve analiz süreci devam etmektedir. Elde edilen ilk bulgulara göre ulaşılan sonuçlar aşağıda verilmiştir:

- Okul öncesi öğretmenleri çocukların gelişim düzeyine göre ayda en az 1 kez değerlendirme yapmaktadır.
- Okul öncesi öğretmenleri, değerlendirme sürecinde en çok aile ve tecrübeli öğretmenlerin görüşlerine başvurmaktadır.
- Çocukların gelişim ve öğrenmelerini değerlendirmek amacıyla en çok gözlem, görüşme, portfolyo ve oyun yöntem-teknikleri kullanılmaktadır.
- Öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelerin amacı, çocukların gelişimini takip etmek, gelişimsel ilerlemeyi/gerilemeyi görmek, aile katılımını sağlamak, etkinlik planlarını ve gelişim raporlarının hazırlamaktır.
- Öğretmenler değerlendirme sonuçlarını genellikle aileler ve meslektaşları ile paylaşmaktadır. Ancak sınıf içinde davranış problemi gösteren veya özel gereksinimli olduğu düşünülen çocukların değerlendirme sonuçları okulun rehberlik birimi ile paylaşılmaktadır.
- Okul öncesi öğretmenlerinin değerlendirme sürecinde etik ilkelere ilişkin tanımları incelendiğinde değerlendirmelerin, farklılıklara saygı, ayrımcılık yapmama, eşitlik, saygı, şeffaflık, tarafsızlık, sosyo-kültürel özelliklere duyarlılık gibi ilkeler göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmektedir.
- Okul öncesi öğretmenlerine göre değerlendirmede sürecinde en çok ihlal edilen etik ilke, gizliliktir. Öğretmenlerin, çocuklara ilişkin bilgileri izinsiz bir şekilde Twitter, İnstagram ve WhatsApp gibi sosyal medya uygulamalarında paylaşması gizliliğin ihlali olarak görülmektedir. Öğretmenlere göre değerlendirmede etik ilkeler, bilgi eksikliği, uygun olmayan çalışma koşulları, yardımcı personel eksikliği, uygun olmayan aile beklentileri, aralıksız eğitim ve kalabalık sınıflardan kaynaklı olarak ihlal edilmektedir.
- Okul öncesi öğretmenlerinin, değerlendirmenin etik ilkelere uygun yapılması konusunda tecrübeli öğretmenlerden ve profesyonel kişilerden yardım alma, veli görüşmelerinin bireysel yapılması, yaş gruplarına göre ortak değerlendirme kılavuzlarının oluşturulması ve okul öncesi eğitim programında etik ilkelerin yer almasına yönelik öneriler geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi öğretmeni, değerlendirme, etik ilkeler

Kaynakça

Aydın, İ. (2002). *Yönetsel mesleki ve örgütsel etik*. Pegem Yayınları.

Aydın, İ. (2016). *Eğitim ve öğretimde etik* (8.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Haynes, F. (2002).*The ethical school*. (Routledge 1998 basımından çeviren: Semra Kunt Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Koç, K. (2010). Etik boyutlarıyla öğretmenlik. *Çağdaş Eğitim, 35*(373), 13-20.

Meisels, S. J. ve Atkins-Burnett, S. (2000). The elements of early childhood assessment. J. P. Shonkoff, S. J. Meisels ve E. F. Zigler, (Ed.), Handbook of early childhood intervention (s. 231-257) içinde. Cambridge: Cambridge University Press.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma*. *Desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Editörü: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

National Education Association (NEA) (2018). Code of ethics for educators. Erişim adresi: https://www.nea.org/resource-library/code-ethics-educators Erişim Tarihi: 09.08.2023

National Research Council (2008). *Early childhood assessment: Why, what, and how*. National Academies Press.

Posada, M. M. (2004). Ethical issues in assessments with infants and children. *Graduate Student Journal of Psychology*, 6, 42-48.

Snow, C.E., & Van Hemel, S.B. (2008). E*arly childhood assessment. Why, what, and how?* National Research Council of the National Academies Report, Washington DC.

UNİCEF (2002). Evaluation technical notes. Unicef Evaluation Office. http://www.unicef.org/evaluation/files/TechNote1_Ethics.pdf

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık